Jolsvai András

Szoba kiadó

47.

Nyárelő volt már, Hűvösvölgy minden illata ott adott találkát egymásnak a Karai-kertben. Ezúttal a szokásosnál is nagyobb volt a tumultus, a szokásosnál is nagyobb volt a tömeg. Az a hír járta, hogy az Esterházy fog felolvasni a készülő regényéből, és a Csoóri Sándor is küld majd egy esszét, amit a Bubik művész úr interpretál. Úgyhogy a vájt fülű közönség a legjobbakra volt felkészülve.

Addig is, amíg a szellem tápláléka terítékre kerül, ki-ki hódolhatott kedvére a test örömeinek. A teraszon faltól falig érő asztal roskadozott a legfinomabb hidegtálaktól, a pincérek jégbehűtött pezsgővel jártak körbe, de aki más italra vágyott, csak kérnie kellett, máris megkapta. A házi-asszony ezúttal tört fehér nyári ruhában pompázott, hozzá hasonló színű kalap dukált: úgy festett, mintha a Tolnai Világlapjából lépett volna ki a harmincas években. Újabban dohányzott is, hosszú, ébenfa szipkájához könyékig érő selyemkesztyű dukált. A szalonban jazzbanda játszotta a talpalávalót, a vendégek merészebb része a medencében is megmártózott, puha, fehér fürdőlepedők várták őket a parton.

Bármelyik Scott Fitzerald-regényt meg lehetett volna filmesíteni abban a kertben.

– Na, itt vannak a remigránsok! – recsegte bele a levegőbe Szamosi Marci malíciával. A szó az ő leleménye volt, de ekkoriban már egész Pesten így nevezték azokat a hajdani disszidenseket, akiket a változások szele azonnal hazasodort. Az új rendszer tárt karokkal várta őket: kormányzati pozíciókkal, igazgatósági tagságokkal, kitüntetésekkel. Különösen az egykori arisztokrácia tagjai részesültek különleges figyelemben. Mintha az egész magyar társadalom egyszerre akarta volna bepótolni a gróftalanul töltött évtizedek veszteségeit. Egy arisztokrata előtt azonnal megnyíltak a legpárnázottabb ajtók is, szavait úgy itták, mint a kinyilatkoztatást, biztos befutó helyük volt a pártlistákon, és ha egykori nagybirtokaikat nem is kapták, kaphatták vissza, azért alaposan belekanalazhattak a kárpótlás gulyáságyújába. Egy-két kúria, vadászház, kastély csak leesett nekik ebben a nagy csillaghullásban.

Persze, hogy fürödtek a sikerben. Hosszú évtizedek mellőzöttsége, sokszor nélkülözése után végre rájuk mosolygott a szerencse, végre úgy érezhették, hazaérkeztek. Ki róhatná fel nekik, hogy mindent akartak, és

egyszerre? Ki ne értené meg, hogy be akartak pótolni minden elvesztegetett évet, napot, órát?

És jöttek a többiek is: köz- és váltóemberek, mind. Akik a harmincas években menekültek el, meg akik negyvenöt táján, meg az ötvenhatosok és a hetvenes évek nemzedéke, egymás után. Semmiben nem hasonlítottak egymásra, csak abban, hogy valamennyien vissza akarták kapni az elvesztegetett éveket, mégpedig azonnal.

Zátony András korosztályából mindenkinek megvolt ez az élménye: a pillanat, amikor el kellett döntenie, megy vagy marad. A hetvenes években már nem őrizte aknazár a nyugati határt, a legelszántabbak megpróbálhattak kijutni arra is, de egy bécsi háromnapos bevásárló túra éppúgy alkalmas volt a távozásra, mint egy jugoszláv körút – Triesztnél kicsit úszni kellett, de megérte. A hetvenes évek végén nem volt olyan gimnáziumi osztálytalálkozó, ahol ne sorolták volna föl a hiányzókat, akik, ha minden jól ment, öt év múlva már hazalátogathattak.

Zátony András nem akart menni. Tudta jól az apja történetéből, hogy a disszidálás az öngyilkosság egy emelkedett formája. Az ember eltépi magát a gyökereitől, és elszárad. Mindegy, hogy ez a száradás hány évig tart, és mennyire kipárnázott körülmények között folyik, megállíthatatlan. És az ember egyszer csak azon veszi észre magát, hogy már nincs otthon a szülőhazájában, de még nincs otthon az új hazájában sem: ahogy sohasem lesz. És akkor azzal kezdi vigasztalni magát, hogy sebaj, majd a gyerekének jobb lesz. Pedig nem: a gyereke is úgy nőtt föl, hogy otthon nem azt a nyelvet beszélték, amit az utcán, és az iskolában is érzékeltették vele, hogy nem odavaló, hiába tudja a történelmet jobban a többieknél. Talán majd az unoka vagy a dédunoka beilleszkedhet. Neki már csak egy szokatlan vezetéknevet vagy egy kopófélben lévő anekdotát jelent a múlt, semmi mást.

Zátony Andrásnak még annyi gondot sem jelentett volna az emigrálás, mint a kortársainak. Az apja révén járt neki az állampolgárság, a kivándorlóvízum. Ő mégis hazajött, mindenki megrökönyödésére. Pedig aki jól ismerte, tudhatta volna, hogy így tesz: az ő számára egészen fiatal korától az volt a legfontosabb, hogy otthon érezhesse magát a világon. És azt csakis itt tehette, Pesten. Volt, hogy jól érezte magát, volt, hogy rosszul, de hogy ide tartozik, az nem lehetett kérdés.

Rió egy diófának támaszkodva figyelte a kerti nyüzsgést. Tényleg, mintha ezen a napon a külföldről visszaszakadtak aránya erősen meghaladta volna az országos átlagot. Mindenhonnan ezt a jellegzetes mondathangsúlyt, ezt a pipiskedő raccsolást, ezt az idegen szavakkal

sűrűn megáztatott szöveget hozta volna a szél. Az egy négyzetméterre eső csokornyakkendők aránya is vészesen emelkedni kezdett.

A szalonból kiszűrődő zene némileg elnyomta a kerti zajokat, talán ezért nem tűnt fel senkinek, hogy a teraszon kezdődő eszmecsere egyre izzóbb vitává terebélyesült, és mire a többiek közbeavatkozhattak volna, már késő volt. Két ötvenes éveiben járó úr akaszkodott össze, először csak lökdösték egymást, aztán rugdosták is, jobbhorog követett balhorgot, végül összekapaszkodva fetrengtek már a földön, s közben válogatott káromkodásokkal illették a másikat.

A rendőrséget egy szomszéd hívta ki, mert egy kirepülő pezsgősdugó hangját összekeverte egy pisztolylövéssel. A verekedőket végül a közegek választották szét, és nekik sem sikerült könnyen.

Kiderült aztán, kézen-közön, hogy két egykori recski fogoly verekedett össze. Egyikük ötvenhatban kiment Kanadába, egy kis egyetemen tanított földrajzot, ezt az állását cserélte nemrég a Magyar Golf Szövetség elnöki posztjára. Másikuk itthon maradt, évtizedekig harcolt a rehabilitációjáért, tavalyig hiába. Egykori szocdem középvezetőből tűzoltókészülék-ellenőr lett, onnan is ment nyugdíjba. Hosszú ideig távol maradt a politikától, de a nyolcvanas évek végén bizonyos szerepet vállalt a reformkörök munkájában, belépett az emeszpébe, de a parlamentbe már nem jutott be – reménytelenül hátra sorolták a listán. Na, ők ketten verekedtek össze, ha hinni lehet a szóbeszédnek, azon, melyikük számít igazibb recski fogolynak. Az emigráns valami egyházi szerveződésben vett részt, ami akkor illegálisnak számított, a vezetőket perbe fogták, és súlyos börtönbüntetésekre ítélték, a közrendűeket bevágták Recskre. A szocdem úgy vélte, ellenfele mégiscsak vétett a korabeli törvények ellen, így hát jogosan került a büntetőtáborba, míg ő ártatlanul, koncepciós alapon. a másik viszont úgy vélte, hogy kiszolgált egy embertelen rezsimet, amely felfalta saját gyermekeit is: csak azt kapta, amit megérdemelt. Míg ő hősiesen küzdött ez ellen a mocskos kommunista bagázs ellen, életét is kockáztatva, ő az igazi áldozat.

Lassan nyugodtak meg a kedélyek, felolvasásról persze már szó sem lehetett, a rendőrök szelíden arra kérték a házigazdát, inkább odabenn folytassák az összejövetelt. A többség elköszönt, a küzdő feleket odafenn kórágyakra fektették, idelenn a zenekart halk lemezek váltották, a maradók kis csoportokra szakadva tárgyalták a közelmúlt eseményeit. Zátony András, kezében egy pohár vörösborral sétált szobáról szobára, beszédfoszlányokra, hangokra, mozdulatokra, illatokra figyelve: egy író, aki éppen anyagot gyűjt. Az egyik sarokban egy korpulens úr üldögélt, egy polcról leemelt folyóiratot lapozgatva. Szürke nadrág, világoskék ing,

sötétkék koktélzakó, ahogy a nagykönyvben meg van írva. A férfi egyszercsak egy szivart varázsolt elő a zsebéből, és rágyújtott. Aztán nagy élvezettel kezdte fújni a füstöt.

– Ez az én emberem! – gondolta Rió, mert mióta Lucát betessékelte a dohánykereskedelem berkeibe, érzett bizonyos rokonságot a dologgal. Odalépett és bemutatkozott.

– Pereszlényi Sándor! – nyújtotta kezét a szivarozó.

– A bárói ág? – kérdezte Zátony, elmosolyodva.

– Nem, a grófi. De ezt itt, ezeknek nem kell tudniuk.

48.

Egyikük sem sejthette abban a pillanatban, hogy egy életre szóló barátság kezdetén állnak. Zátony András a remigránsoknak járó tartózkodással kezdett közeledni a gróf felé, de a szivar a kezében komoly csáberőt jelentett.

– Megkínálhatlak?

Zátony Andrást minden más esetben zavarta volna ez a hirtelen jött tegeződés, mely az angolszász vidékről rükvercelt honfitársainál dívott, de most eltekintett tőle.

– Járatlan vagyok a szivarok világában. Katonakoromban egyszer elszívtam egy Csongort, rögtön el is ment a kedvem az egésztől.

Akkor ajándékozta meg őt a gróf az első életvezetési tanáccsal.

– Pedig a szivar nélkülözhetetlen tartozéka egy gourmet mindennapjainak. És mi más dolgunk volna ezen a világon, mint hogy élvezzük mindazt, amit az élet nyújtani tud nekünk?

Miközben ezt mondta, vastag bőrtárcát vett elő a belső zsebéből, melyből különböző szivarvégek kandikáltak elő.

– Lássuk csak! Dohányzol egyébként?

– Cigaretta, pipa.

– Iszol?

– Mértékkel.

– Inkább Scotch vagy inkább Pale Ales?

Azért, ha most bemondanám a Hubertust, vége lenne ennek a nagy barátságnak, gondolta Rió, bemondta hát a Scotch-ot, arról legalább tudja, micsoda.

– Nagyon jó, nagyon jó. Akkor kezdésnek legyen egy Casa Torano.

Azzal kipöckölte a legvékonyabb szivar fejét a bőrtokból, és Rió felé nyújtotta. Aztán valamelyik zsebéből elővett egy monogramos szivar-

vágót, egyetlen ügyes mozdulattal lenyisszantotta a végét, majd egy különleges méretű gyufa következett.

– Innen már te jössz.

Nem ment könnyen, de harmadikra sikerült. A két férfi hátradőlt a foteljében, és kéjesen pöfékelni kezdett. Közben Pereszlényi barátságosan tanítgatta új ismerősét, hogyan tartsa a szivart, hogyan hamuzzon, hogyan ne tüdőzze le a füstöt, milyen ritmusban emelje a szájához a rudat, és hogyan ne nyomja el az elszívott vagy megunt szivarvéget. Mire végére értek az élménynek, Zátony András kijárta az első, gyorstalpaló szivartanfolyamot. (Amelyet oly sok követ majd.)

Vagy tíz perc hallgatás után, amikor már kezdtek belerázódni a rítusba, Pereszlényi gróf mintegy mellékesen odavetette.

– Tetszett a múltkori novellád a Forrásban. Bár a vége kissé szomorúra sikeredett.

Rió nem győzött csodálkozni. Hogy kerül egy szerény példányszámú kecskeméti szépirodalmi folyóirat egy frissen repatriált gróf kezébe? És ha már odakerül, hogy emlékezhet hetekkel később rá, hogy mit olvasott benne és kitől? Hisz már ő sem emlékszik, pedig végigolvasta becsülettel, hogy tudja, mégis milyen környezetben jelent meg. Rió még nem tudta, hogy az ő frissen szerzett Sándor barátja mindent elolvas, amióta hazatért, hogy pótolja az elvesztegetett éveket. És mindenre emlékszik is.

De persze sok mást sem tudott akkor még Pereszlényi Sándorról. Azt például, hogy a szülei negyvennyolcban, az utolsó pillanatban tuszkolták át a záródó vasfüggönyön, megvesztegetve a megfelelő hivatalnokokat az útlevélért cserébe: tizenhat éves volt akkor. Kalandos úton jutott el New Yorkba, ahol a nagybátyja várta – volna, ha nem felejti el a dolgot. De Emil bácsi afféle bohém életművész volt, élte a City felső tízmilliójának jellegzetes életét, partiról partira járva. Zsurnalisztának vallotta magát, noha írni (egyáltalán, dolgozni) nemigen szeretett, kitalálta hát magának az ételkritikát, mint műfajt, attól kezdve a legdrágább éttermekben vacsorázott, és a tulajdonosok rettegve figyelték, ízlik-e neki az étel: ha rosszat írt róluk a New Yorker, megnézhették magukat. Emil bácsi három grádicsát dolgozta ki az értékelésnek, ha elégedetlen volt, negatív kritikát írt, ha elégedett, pozitívat, ha közepesnek találta a vendéglőt, nem írt semmit. A dolgok természetéből következően az élmények többsége ebbe a középső sávba esett, amelyekről Emilt hallgatni kötelezte a krédója. Mindenki jól járt, de legfőképpen ő: a kedvére evett, ami belefért, és igen keveset dolgozott.

Nem csoda, hogy ilyen hajtás mellett Emil bácsi megfeledkezett ifjú rokonáról: pedig a szülőknek megígérte, hogy rajta tartja a szemét. A szülők, szegények, ebben a hitben is voltak, merthogy nyolc éven át egyetlen hír sem jutott el hozzájuk a fiúkról. Néhány nappal Sándor távozása után kitelepítették őket a Hortobágyra, és a külföldi levelezést is megtiltották nekik. Ötvenháromban ugyan visszajöhettek Pestre, de hajdani villájukat éppúgy nem kapták vissza, mint füredi nyaralójukat és összes ingóságukat. Egy Nagyfuvaros utcai albérletben húzták meg magukat, és az öreg gróf (nem volt még ötven se akkor) a három diplomájával szenet lapátolt a Tükernél. Ötvenhatban, hogy megnyíltak a határok, tudtak aztán a fiúk után menni az Államokba. De akkor már az ifjú segített a szüleinek beilleszkedni az új világban. (És néha Emil bácsinak is, nehogy dolgoznia kelljen szégyenszemre öreg korában.)

És azt sem tudta Zátony András, pedig tudhatta volna, ha gyakrabban forgatja a társasági magazinokat, micsoda karriert futott be a tengeren túl Pereszlényi Sándor. Igazi amerikai álomtörténet az övé, olyan, amilyen millióból egynek sikerül, de az ottaniak szeretik azt gondolni, hogy mindannyiuk előtt szabad a pálya, hogy mindnyájan a csizmaszárukban hordják a marsallbotot. Akárhogy is, Sándor – vagyis akkor már Alexander – kifutófiúból vezérigazgató és társtulajdonos lett az egyik legnagyobb multinacionális hirdetési cégben, és ehhez a karrierhez csak tizenöt évre volt szüksége. Szerencsém volt, jókor voltam jó helyen, és a hirdetési piac is felfutóban volt, mondta szerényen, ha azt firtatták, mi volt a titka páratlan sikerének. További faggatózásra annyit volt csak hajlandó elárulni, hogy igyekezett mindig jól megválasztani a munkatársait. „Okos emberekkel vettem körül magam, és hagytam őket dolgozni!" – ennyi volt a siker receptje, legalábbis Pereszlényi Sándor elbeszélésében. Közéleti tevékenységéről nem is igen volt hajlandó többet mondani, de minden másról szerencsére igen. Színesen, jókedvűen, áradó stílusban beszélt fordulatos magánéletének megannyi kalandjáról, amikor újdonsült barátjával beültek valamely elegáns étterem szivarszobájába egy jó vacsora után. Ezt a szokását a két férfi évtizedeken át gyakorolta aztán, és Pereszlényi Sándor soha nem fogyott ki a történetekből. Zátony egyszer azt mondta neki, ha csak azokat a regényeket fogja megírni, amiket a barátja két Cohiba között felvázolt neki, életműve már akkor meghaladja Jókaiét.

– Hát akkor láss hozzá mihamarabb! – nevetett a gróf.

És persze azt se tudta még, honnan is tudhatta volna, hogy Pereszlényi Sándor személyében nemcsak egy igazi gourmet-t, nemcsak egy örök bonvivánt, nemcsak egy életművészt ismerhetett meg, hanem

egy világpolgárt is. Zátony András korábban az örök hontalan szinonimájaként azonosította ezt a jelenséget, és Márai vagy Molnár Ferenc jutott eszébe róla, de kiderült, hogy a szó jelentheti azt is, amit a Sándor esetében jelentett, tudniillik, hogy az ember tényleg otthon van a Föld minden pontján, Tűzföldtől Vízföldig és vissza. Ehhez persze az is kellett, ami a Sándorral történt, hogy gyerekkorában hagyta el szülőföldjét, de még éppen időben, hogy gyökeret ereszthessen új hazájában is, aztán, munkája folytán, beutazza, beutazhassa az egész világot, hogy megismerjen népeket, városokat, nyelveket és szokásokat, és nem utolsósorban, hogy elég jómódú legyen mindahhoz, hogy ezt a világpolgárkodást finanszírozhassa. Nos, Pereszlényi Sándornak mindez megadatott. Ötvenöt éves korában eladta a részesedését a cégnél, a pénzét jól jövedelmező, de biztos tőzsdei papírokba fektette, és nekilátott, hogy főfoglalkozásként élvezze az életet. Nyolc nyelven beszélt, írt, háza volt Haitin és Floridában, Tokióban és Münchenben, és most már Pesten is. Tudásvágya így, hatvan fölött is kielégíthetetlen volt, minden szépség érdekelte a természetitől a művészetin át a női szépségig. Órákig tudott beszélni egy Szinyei-festményről, egy érett ananászról vagy egy hajdani csókról. Na és az étkekről, az italokról és a szivarokról! Pereszlényi Sándor tényleg mindenhol otthon volt, a külvárosi kifőzdéktől a hatcsillagos szállodákig. Zátony András eleinte hitte is meg nem is a történeteit, de aztán egyszer, amikor megemlítette a barátjának, hogy néhány napra Velencébe megy, Sándor, mintegy mellékesen, odavetette, menj el Beppóhoz, a Szent Márk oldalába, ott csinálják a világon a legjobb Bellini koktélt. Ha nincs hely, hivatkozz rám. Rió nemigen szerette az efféle dolgokat, de ezúttal a kíváncsisága legyőzte a finnyásságát. Amikor a zsúfolt bárban kiejtette Pereszlényi nevét, a tulaj vigyázzba állt, aztán felszabadította a legjobb asztalt, Alex, mondta átszellemült arccal, és nem fogadott el egyetlen lírát sem a Bellinért.

Zátony András soha többé nem kételkedett öreg barátja egyetlen szavában sem.